

Litteraation numero: 108851/16
Äänitteen nimi: Iiro Sipola - Lähi-ita NYT 14_v3
Äänitteen kesto: 39 min
Litteroitu: Tutkimustie Oy 14.9.2022

Puhujien merkinnät: Anu Leinonen
Toni Alaranta

Muut merkinnät: ... Puheenvuoro jää kesken, jatkaa puheenvuoroa
(-) Pois jäänyt sana tai sanan osa
(--) Pois jäänyt jakso
(sana) Epäselvä sana tai jakso
[hakasulkeet] Litteroijan kommentti

Huomautukset: --

Anu: Riippumatta siitä, mikä on Turkin presidentin nimi tai hallitsevan ryhmittymän ideologinen suuntaus, maa ei tule pelaamaan minkäänlaiseen länsimieliseen ulkopoliittikkaan ja hylkää Ankara-keskeistä ymmärrystään nykyisestä kansainvälisestä järjestelmästä. Niinpä mikä tahansa lännen yritys pakottaa Turkki siihen johtaa vain Turkin ja lännen suhteiden huononemiseen. Mukailien käännetty ote Toni Alarannan kirjasta sivulta 136.

[itämaista musiikkia]

Anu: Lähi-ita NYT! on podcast, joka auttaa ymmärtämään mistä Lähi-idässä on kysymys. Podcastia julkaisee Suomen Lähi-idän Instituutti eli tuttavallisesti FIME. Minä olen instituutin johtaja Anu Leinonen. Tänäaän aiheenamme on Turkin ulkopoliittikka, joka on kesän aikana saanut paljon huomiota myös Suomessa. Keskustelukumppaninani on Ulkopoliittisen instituutin vanhempi tutkija Toni Alaranta. Toni on erikoistunut Turkin ulkopoliittikkaan ja historiaan ja häneltä ilmestyi hiljattain Springerin kustantama kirja "Turkey's Foreign Policy Narratives - Implications of Global Power Shifts". Vuonna 2019 Tonilta ilmestyi suomenkielinen "Turkin historia: Atatürkistä Erdoğaniin". Tervetuloa Lähi-ita NYT! -podcastin vieraaksi, Toni.

Toni: Kiitos paljon.

Anu: Ihan ensimmäiseksi mä haluan kysyä sulta, että miten sä olet päätenyt tutkimaan Turkkiä? Sä väittelit vuonna 2012 otsikolla "The Enlightenment Idea of History as a Legitimation Tool of Kemalism in Turkey". Eli sä tutkit sitä, miten kemalismia legitimoitiin valistuksen historianäkemyksellä. Millainen urapolku johtaa siihen, että tarkastelee ideologioita ja ideoiden historiaa Turkissa?

Toni: Mä pääsin Turun yliopistoon lukemaan yleistä historiaa 2001. Elikkä mä olen tutkinut Turkkiä itse asiassa sen samat 20 vuotta, kun APK on ollut vallassa Turkissa, tammöisenä anekdoottina. Mutta yleisen historian piirissä mä tein jo ensimmäisen proseminaari työni Atatürkistä ja Turkista, että aika nopeasti mä oon siihen sitten päätenyt. Kai kysymys oli pitkälti siitä, että mua kiinnosti se, miten eurooppalainen modernisaatio on levinnyt Lähi-itään, ja sitten Turkki vaikutti aika radikaalilta tapaukselta ja kiinnostavalta tapaukselta, ja sitten mä aika nopeasti siihen sitten päätyisin pohtimaan sitä suurta murrosta, mikä Turkissa tapahtui 20 luvulta eteenpäin.

Anu: Mutta sitä vartenhan piti opiskella Turkin kieli sitten, että sä pystyt analysoimaan niitä tekstejä, niin miten se onnistui Turusta käsin ja kuinka kauan siinä meni?

Toni: Tämä tapahtui sitten liseniaattitutkimukseen siirryttäessä. Silloin mä ajattelin, että nyt täytyy päästä käsittelemään alkukielisiä lähteitä, jos mä meinaan jatkaa. Mä otin sen semmoisen projektin, että mä kotona ylioppilaskylässä Turussa vuoden aikana käännsin itselleni suomeksi tämän Turkin tasavallan ensimmäisen presidentin, tasavallan perustaja Mustafa Kemal Atatürkin niin sanotun kuuden päivän puheen, joka on noin vähän painoksesta riippuen 600-700 sivuinen puhe. Mulla oli tosiaan siitä nyky-Turkin versio 2000-luvun kielellä ja sitten niitä ihan ensimmäisiä latinalaisilla aakkosilla painettuja versioita. Sitten mulla oli erittäin mahtavat sanakirjat ja kielioppikirja, ja näin sitä mentiin.

Anu: Sä oot sittemmin siirtynyt tarkastelemaan Turkin ulkopoliittikkaa, jonka parissa sä olet työskennellyt aika pitkään. Nyt kun ottaa huomioon, että Turkki rupesi hidastamaan tai estämään Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyttä, niin mä ainakin olen viettänyt toukokuusta lähtien tosi paljon aikaa kommentoiden medialle Turkin toimintaa. Ottaen huomioon, että sä olet se, jolle media aina ekana soittaa, mä oon ehkä kolmas tai neljäs, niin sulla on varmaan ollut kiire. Tai oletko sä laskenut, että monta kertaa sä olet ollut mediassa?

Toni: En ole laskenut. Se oli tosiaan ehkä pari viikkoa ihan aamusta iltaan. Mä en sitten kerennyt vastailemaan enää isonkaan osaan varsinkaan ulkomaalaisia pyyntöjä, koska mä ajattelin, että on tammöinen isänmaan asia nyt, että mä hoidan nyt nämä suomalaiset mediat.

Anu: Mahtavaa, että me päästään nyt puhumaan pikkaisen pidemmin näistä taustoista, koska valtavirtamedian uutisvirta ja sen kommentointi, niin se jää aina pakosta vähän pintapuoliseksi, koska aikaa ei ole koskaan yli 15 minuuttia. Mutta jos nyt aloitetaan täälläkin näillä ajankohtaisilla asioilla ja mennään sitten sinne syvemmälle taustoihin,

niin oliko se sulle henkilökohtaisesti yllätys, että Erdoğan päätyi ottamaan näin jyrkän vastustavan kannan julkisuudessa Suomen ja Ruotsin jäsenyyshakemuksiin?

Toni: Ihan ensimmäiseksi mun täytyy sanoa, että mä en ollut asiaa ihan hirveästi pohtinut. En ollut mitenkään valmistautunut siihen, että mikä Turkin kanta tulee olemaan. Joku sanoi mulle, että multa on sitä kysytty joskus vuosia sitten jollain luennolla ja että mä olisin silloin vastannut, että varmasti hyväksyy, mutta pyrkii sitten edistää jotain omia tavoitteita siinä. Mutta en mä tosiaan oikein tiennyt, mitä mä olisin odottanut, mutta kyllä se siinä mielessä vähän yllätys oli, vaikkei se toki mitenkään poikkea siitä, miten Erdoğanin kaudella tätä ulkopoliittikka on tehty tällaisina aika riskivetoisena ja hyvin radikaalejakin vetoja tässä on matkan varrella nähty.

Anu: Mitkä eri tekijät sun mielestä on taustalla tässä, että Erdoğan toimi niin kuin hän toimi, eli että nämä ulostulot oli todella jyrkkiä ja sitten julkisia, että näitä neuvotteluja ei käyty kulisissa?

Toni: Aika nopeastihan siellä on pitänyt se politiikka muotoilla ja varmaan se on muotoiltu sitten. Mun käsitys on se, että aika pieni piiri siihen kuuluu tätä lähipiiriä. Ibrahim, Kalin ja sitten puolustusministeri Hulusi Akar ja tätä kööriä siinä Erdoğan ympärillä. Aika nopeastihan heidän on täytynt se muotoilla, koska vielä kuukausi ennen kun Suomi ja Ruotsi tuli julkisesti näillä hakemuksillaan, niin se yleinen ilmapiiri Turkissa oli se, että sitä pidettiin hyvin epätodennäköisenä, että Suomi ja Ruotsi lähtisi hakemaan jäsenyyttä. Kaikki kirjoitti siitä sillä tavalla, että se on hyvin epätodennäköistä. Ei sitä kokonaan poissuljettu, mutta näin se ajateltiin. Tämmöinen kuva mulla sitten toistaiseksi on. Voi olla, että joskus vielä saadaan enemmän selville, että mitkä kaikki siihen päätöksen muotoiluun on vaikuttanut, mutta sitten tietysti siellä näitä motivaatiotekijöitähän on aikamoinen litja. Nyt varsinkin, kun ottaa huomioon, mitä puheenvuoroja on tullut tämän Madridin kokouksen ja tämän yhteisymmärrysasiakirjan jälkeen, niin selvästikin siinä on pyrkimyksenä ollut semmoinen laajempikin päämäärä, että koko Naton piirissä ja varsinkin Yhdysvalloissa, niin Syyrian PDY, Kurdistanin työväenpuolueen syyrialainen jatke, niin että se määriteltäisiin terroristijärjestöksi. Ja nythän sitten tämmöistä tekstiähän siinä on sitten siinä yhteisymmärrysasiakirjassa. Toinen iso motivaattori on varmaan sitten ollut tämmöinen, että nyt tässä on vaan paikka tuoda kaikki ne asiat, jotka Turkia risoo niin pöydälle, koska nyt vastapuolen on pakko niihin jollain tavalla reagoida, myös Yhdysvaltojen. Ja tämäkin varmaan, että Erdoğan oli erittäin pettynyt siihen, että Trump poistui vallasta ja Bidenin kanssa hänellä ei ole ollut samanlaista keskusteluyhteyttä. Sitä tässä on varmaan haettu. Sitten on tietysti nämä sisäpoliittiset kuviot siinä, että valmistautuminen vaaleihin ja kaikki se, mitä tämmöinen ulkopoliittinen ärhentely sitten mahdollisesti tuottaa jotain bonusta sisäpoliittisesti. Väkisinkin tästä tämmöinen iso vyyhti, iso kerä asioita nousee mieleen.

Anu: Sä kirjoitat sun kirjassa, että Erdoğanin johtama uusi Turkki on revisionistinen valtio, joka tavoittelee alueellista johtotasemaa. Mihin sä viittaat tällä?

Toni: Mä viittaan aika laajaan murrokseen Turkin ulkopoliitikassa, joka osittain sen alkujuuret on jo Erdoğanin edeltävässä ajassa siellä 90-luvulla. Siinä on tapahtunut aika mittava ulkopoliittikan murros, jossa jo ennen Erdoğanin mutta varsinkin hänen aikakaudellaan on ruvettu ajattelemaan, että Turkilla on itse asiassa mahdollisuus ottaa paljon suurempi ja itsenäisempi rooli maailmanpolitiikassa. Siihen liittyy tämä revisionismi siinä mielessä ja mikä tulee esimerkiksi nyt päivittäin vastaan, kun katselee Erdoğanin lähipiirin kommentteja suhteesta Venäjään, suhteesta Kiinaan, suhteesta länsimaihin, että se maailmanjärjestys, joka Yhdysvaltain johdolla rakennettiin kylmän sodan päättymisen jälkeen on jollain tavalla epäoikeudenmukainen, toimimaton, ei-legitiimi ja että Turkki on yksi niistä toimijoista, joka haluaa rakentaa uudenlaista maailmanjärjestystä. Siinä keskeistä nimenomaan on sitten ja se, miksi se on korostunut Erdoğanin aikana, on just tämä hänen islamilainen sivilisaatiollinen tulkinta siitä, että se Yhdysvaltain johtama maailmanjärjestys on länsimaisille arvoille ja länsimaiden etuja ajamaan perustettu. Ja tämä on semmoinen ehkä suuri ajatus, joka tulee siellä koko ajan erinäköisissä teksteissä vastaan, ja sitten siitä on erilaisia tulkintoja. Se, mitä me nyt todistetaan, on sitten tämä, miten se muotoutuu nyt, kun nimenomaan Erdoğan on vallassa. Sitten meillä voisi olla siitä vähän erilainen versio, jos joku toisenlainen johto olisi Turkissa vallassa. Mutta mä luulen, että sitä samaa autonomiapyrkimystä ja isomman roolin hakemista olisi varmaan silti.

[itämaista musiikkia]

Anu: Eli Turkki pyrkii haastamaan tätä vallinnutta maailmanjärjestystä, joka on nyt murtumassa. Voidaanko tämä Turkin käyttäytyminen Suomen Nato-jäsenyydessä nähdä myös osana tätä? Eli että tällainen vahva yhtenäinen länsi ei ole Turkille itseisarvo.

Toni: Kyllä mä sen näen niin, että mun mielestäni Turkilla ei tässä tilanteessa ole mielessä mikään Naton yhtenäisyys tai Naton etujen edistäminen, vaan ihan oma kansallinen intressi, ajatus siitä, että mitä sillä on mahdollisuus tehdä Naton jäsenenä. Miten se on mahdollista hyödyntää sitä, että se on Naton jäsenenä. Minkälainen asema sillä on, kun se on Naton jäsenenä. Ja sitten se tuo vahvasti ne omat intressinsä pöytään. Edelleen virallisesti ottaen lausunnoissaan sanoo, että kysymys on vaan siitä, että Ruotsi ja Suomi ei täytä ehtoja suhteessa tähän terrorismin vastaiseen taisteluun, käytännössä siis PKK:n vastaiseen taisteluun. Virallisesti sanotaan, että kysymys on tästä, vain tästä. Mutta sitten melkein jokaisessa puheenvuorossa kuitenkin se laajenee se ongelman piiri, että se koskee itse asiassa kaikki länsimaita. Sitten kun sitä vielä vähän laajentaa ja lukee asioita joko suoraan tai rivien välistä huomaa, että Turkki itse asiassa ei ole kauhean innostunut ylipäättänsä siitä, että Ruotsi ja Suomi on tulossa Naton jäseneksi, vaikka se on periaatteessa sitoutunut tähän avoimien ovien politiikkaan. Tai ainakaan se ei näe sitä lainkaan samasta tulokulmasta kun Suomi ja Ruotsi itse ja mahdollisesti muut läntiset Nato-maat, vaan se katsoo sitä siitä tasapainopolitiikkansa perspektiivistä ja siitä, että ei Turkin intresseissä tosiaan ole mikään vahva länsi, vaan pikemminkin semmoinen Nato, missä Turkki pystyy näitä omia etuja ajamaan ja tasapainottelemaan sitten niin, että kaikki linjanvedot on Ankara-lähtöisiä. Siis Turkin suhde Venäjään, Turkin suhde Kiinaan, että ne on Ankarasta käsin määriteltyjä, eikä mistään yhteisistä Naton asiakirjoista käsin.

Anu: Turkille ei myöskään sitten tässä suhteessa ole tärkeitä se, että sen länsimaaliittolaiset pitää sitä epäluotettavana tai hankalana kumppanina ja jopa natoon sopimattomana.

Toni: Sitä me ei vielä tarkkaan tiedetä, että minkälaisen hinnan Turkki on valmis maksamaan siitä, että se asettautuu esimerkiksi tässä tilanteessa poikkitelään. Se voi signaloida liittoutuman sisällä olevaa oppositioasemaa, jossa se ikään kuin pelaa asetelmiaan paremmaksi pakottamalla muut reagoimaan siihen ja sellaisen logiikan mukaan mukaisesti, että nyt kun tämä asia hoidetaan pois päiväjärjestyksessä, niin me olemme paremmin tässä liittokunnassa mukana ja liittokunta on vahvempi. Tämä on yksi vaihtoehto, mutta siellä on paljon elementtejä myös siitä, että Turkki signaloi sellaista, että jos ei meidän mielipiteitämme nyt tarpeeksi kuunnella, niin me tehdään jotain rajajilityksiä. Saatetaan liittyä johonkin toiseen liittokuntaan ja mitäs te sitten sanotte. Elikkä se on tällaista hakemista, ja totta kai Turkkiä kiinnostaa se, mitä Yhdysvallat ja Britannia varsinkin siitä ajattelee, koska se edelleen haluaa niitten kanssa istumaan samaan pöytään liittolaisuus statuksesta käsin, ja sitten se haluaa, että nämä maat myy Turkille edelleen aseita. Olkoonkin, että jossakin siellä tulevaisuudessa Erdoğanin ja Turkin poliittisen johdon visioissa siintää sellainen tilanne, että Turkki on sotilasteknisesti ja materiaalisesti riippumaton länsimaita, koska tämä napanuora halutaan katkaista. Tämä on tässä Erdoğanilaisissa maailmantulkinnassa ja Turkin historian tulkinnassa se, että Turkki on riippuvainen sekä ideologisesti että materiaalisesti länsimaista on semmoinen jonkunlainen häpeätahra, mikä leimaa koko tätä tasavallan historiaa, ja se napanuora halutaan katkaista, mutta Turkki ei ole ihan tarpeeksi vahva siihen, ja Erdoğanin tietää sen ja sen takia tätä peliä pelataan tällä tavalla osittain vielä viestittämällä, että me ollaan tässä samassa leirissä ja halutaan olla, mutta koittakaa nyt ottaa meidän asioitamme paremmin huomioon.

Anu: Tästä oikeastaan päästään todella mielenkiintoiseen kysymykseen sitten Turkin resursseista ja kapasiteetista. Turkki haluaa tehdä itsenäistä ulkopoliittikkaa. Se haluaa olla alueellinen suurvalta. Mutta riittääkö rahkeet? Onko nämä tavoitteet realistisia, ja kuinka hyvin Turkki on tähän mennessä onnistunut alueellisen vaikutusvallan tavoittelussa nimenomaan?

Toni: Turkkihan on tällä hetkellä siinä ja siinä, että se mahtuu esimerkiksi tähän G20 maiden joukkoon noin niin kun talousvoimansa perusteella. Mutta he itse tuntuu ajattelevan, ainakin poliittinen johto tuntuu ajattelevan, että mitään ongelmaa ei ole. Ja toki siellä on näitä elementtejä, siis nuorta työvoimaa paljon. Sitten semmoinen työhön positiivisesti suhtautuva yleinen mentaliteetti. Tehdään pitkää päivää. Nyt tämä aseteknologian kehittäminen. Omien hyökkäys helikopterien ja droonien ja muiden sotakaluston kehittäminen puhuu sen puolesta, että siellä on myös tietotaitoa ja teknologiaa, ainakin näihin liittyvää. Toisaalta samaan aikaan puhutaan melkoisesta aivovuodosta. Esimerkiksi kaikki lääkärit ja monet muutkin tieteentekijät pakenee maasta. Se on siinä mielessä vaikeasti määrittyvä. Onko sitten Turkilla ollut alueellista vaikutusvaltaa, niin se oli varmaan suurimmillaan siinä 2010-luvun alkupuolella, kun Turkki voimallisesti tuki tätä ruohonjuuritason muslimiveljeskuntaliikkeitä aina sieltä Tunisiasta Libyaan, Egyptiin, Syyriaan, ja siellä oli selvästi populaaria ruohonjuuritason kannatusta tämän Erdoğanin liikkeelle. Mutta se on tässä jonkun verran sulanut matkan varrella ja on vaikea sanoa, että mikä se populaarin kannatuksen aste on tällä hetkellä. Itse näiden regiimien ja hallintojen kanssa tässä on viimeinen kymmenen vuotta ollut täysin suksit ristissä, ja nyt sitten Turkki pyrkii palauttelemaan, normalisoimaan suhteita näihin muihin Lähi-idän valtioihin. Potentiaalia on, mutta ehkä ei kuitenkaan ihan siinä mittakaavassa, mitä Turkin johto silloin esimerkiksi 2011–2015, jolloin nämä suunnitelmat siitä, että nostetaan erilaisia sisarpuolueita valtaa Lähi-idässä, niin ihan siinä mittakaavassa sitä välttämättä ei ole.

Anu: Sitten mä siirtyisin vähän eri aiheeseen, joka on täällä Suomessa myös nyt noussut keskustelun kohteeksi tai huomion kohteeksi. Millaiset suhteet Turkilla ja Venäjällä on nykyään? Eli täällä on spekuloitu oikeastaan sillä, että olisiko Putin voinut vaikuttaa tähän Turkin päätökseen estää tai hidastaa tätä, vaikeuttaa jäsenyysprosessia. Sitten toinen, mikä on mun mielestä mielenkiintoinen kysymys, niin että voiko Turkki toimia tehokkaasti rauhanvälittäjänä tai aselevon välittäjänä Ukrainassa.

Toni: Turkin ja Venäjän välit ne osittain liittyy siihen, että sen jälkeen kun Neuvostoliitto lakkasi olemasta eksistentiaalinen turvallisuusuhka Turkille ja kun se alkoi se kaksinaapainen järjestelmä murentua, niin siitä saakkahan Turkki on aika aktiivisesti pyrkinyt normalisoimaan suhteensa Venäjään alun perin kaupan, energian alueella varsinkin, turismin. Jossain vaiheessahan sitten presidentti Erdoğanin ja presidentti Putinin kehitys keskinäisen vuorovaikutuksen mekanismi, me ei tiedetä sen tarkemmin, että minkälaiset heidän varsinaiset henkilökemiat on, mutta joka tapauksessa he on ollut paljon tekemisissä. Viimeisen kymmenen vuoden politiikka on pitkälti sitä, mihin tuossa viitattiin, elikkä tätä uutta maailmanjärjestyä. Turkki haluaa, että on tällaisia napoja muitakin kuin länsimaat, joiden kanssa se voi harjoittaa yhteistyötä, osoittaa, että sen ei tarvitse olla vaan länsimaiden talutusnuorassa, niin kuin he sen näkee. Silloin Venäjä on hyödyllinen toimija, samoin kuin Kiina, mahdollisesti Intia. Johonkin tällaiseen se perustuu, mutta mitään semmoista luottamusta Venäjää kohtaan, niin sellaista Turkissa kuitenkaan kauheasti ei ole. Se on aika kylmäpäistä ja intressien laskemista ja sitten erinäköistä asioiden selvittelyä, koska he on kuitenkin monesti eri puolilla näissä kansainvälisissä konflikteissa. Sitten tämä jatkokysymys siitä, että onko Putin vaikuttanut jollakin tavalla tähän nykyiseen Nato-jumiin, niin mä en usko mihinkään suoriin neuvotteluihin, en mihinkään suoriin diilin tekoihin. Siis sellaisiin, että tehkää te tämä A, niin me tehdään teille tämä asia B. Se on paljon moniulotteisempi ja vaikeampi se suhde, mutta sen sijaan mä uskon siihen, että tällaisista koordinaatiota on. Siis sellaista, että otetaan toisten liikkeit huomioon. Tällä tavalla se saattaa siellä taustalla vaikuttaa, mutta kyllä mä luulen, että nyt itse tämä Nato-jumittaminen, niin se tulee näistä tekijöistä, mitkä tässä keskustelun alkupuolella mainittiin ja ne on sillä tavalla ihan Ankara-lähtöisiä.

[itämaista musiikkia]

Anu: Kun mä olin Turkissa opiskelijaryhmän kanssa viime lokakuussa, meidän opiskelijakurssin aiheena oli nimenomaan Turkin asema kansainvälisessä järjestelmässä ja Turkin ulkopoliittikka. Mun mielestä sen kurssin olennaisimman annin voi tiivistää siihen, että turkkilaisten asiantuntijoiden keskuudessa vallitsi aika vahva yksimielisyys siitä, että ensinnäkin Erdoğanin pitkä valtakausi on tavalla tai toisella päätymässä lähiaikoina. Ja sitten se, että vaikka presidentti vaihtuu, vaikka Erdoğan lähtisi, niin ulkopoliittikan suunta ei merkittävästi muutu niiltä suurilta linjoilta. Sä ilmeisesti olet samaa

mieltä siitä, että Turkki ei tule enää tulevaisuudessakaan liittymään takaisin länteen tai siitä ei tule samanlainen osa läntistä liittoumaa liittoumaan kuin aiemmin.

Toni: Kyllä mä siitä olen samaa mieltä. Siihen historialliseen virtaan voidaan astua vaan kerran siinä muodossaan, kun se on joskus ollut. On hyvin vaikea kuvitella, että semmoista olisi näköpiirissä, että Turkki tulisi länsimaiden leiriin siinä mielessä, mitä se oli. 50-, 60-, 70-, 80-luvullakin. Mutta sen sijaan kysymys siitä, että vallitseeko näiden ulkopoliittisten narratiivien suhteen jonkun yhteisymmärrys, niin se on itse asiassa aika paljon moniselitteisempikin. Koska vaikka siellä tavallaan tullaan samaan johtopäätökseen siitä, että länsimaiden ylivaltaan ja varsinkin Yhdysvaltain ylivaltaan perustuva maailmanjärjestys ei ole se, mitä turkkilaiset haluaa, niin siellä on aikamoinenkin narratiivinen ristiriita siitä, että mitä tämän AKP:n aikakaudella on oikeastaan tehty. Siellä on hyvin kriittistä ääntä esimerkiksi tästä, miten suhtauduttiin tähän arabikevääseen ja miten Turkki omaksui Erdoğanin opastamana tämmöisen islamilaisen valtion identiteetin. Siellä on sitten tämä sekulaarionalistinen virtaus, jonka lapsi tietyllä tavalla myös tämä pääoppositiopoouue, tasavaltalainen kansanpuolue CHP on. Siellä on hyvin erilainen tulkinta kuitenkin sitten siitä, että mikä se on se Turkin kansallinen identiteetti ja valtion identiteetti. Nyt se ongelma lähinnä on se, että kun siellä pääoppositiopoouueen sisällä on hyvin erilaisia käsityksiä siitä, että miten Turkki pitäisi kehittää ja miten pitäisi ennen muuta suhtautua tähän kemalistiseen traditioon. Siellä on tämmöistä kovan linjan nationalisteja. Sitten siellä on vasemmisto siipeä ja liberaalia siipeä, ja tämä kaikki tulee ilmi tämän kyseisen puolueen näissä ulkopoliittisissa kannanotoissa. Toisaalta he ilmoittaa, että jos he pääsee valtaan, niin he kiinnittää uudestaan Turkin tähän EU prosessiin esimerkiksi ja että he ottaa tämän länsimaisen liberaalidemokratian uudestaan esikuvaksi. Se on tavallaan se ankuri tai kiinnekohta, jonka kautta he pyrkii palauttamaan Turkin pois tästä mitä he ajattelee, että on Erdoğanin diktatuuri, tämmöinen populistisislamistinen diktatuuri. Mutta sitten taas toisaalta tältä sama puolueelta tulee paljon semmoisia ulkopoliittisia kannanottoja, jotka on tosiaan hyvin lähellä sitä, mitä Turkki tällä hetkellä just tekee. Varsinkin suhteessa kurdikysymykseen, varsinkin suhteessa Kyprokseen, itäiseen Välimereen. Se on lähinnä vaan tämä ajatus siitä, että onko Turkki jollakin erityisellä tavalla islamistinen tai islamilainen toimija, niin se on se suuri kritiikin kohde. Sitten muuten siellä on paljon tätä jaettua. Mutta sitten on hyvin vaikea kysymys vastata siihen, että jos tasavaltalainen kansanpuolue tulisi tänä päivänä valtaan niin, että siellä olisi mahdollisuus jollakin tavalla yksinään tai jonkun suostuvaisen apupuolueen johdolla oikeasti johtaa maata, niin minkälaista ulkopoliitiikka se oikeastaan tekisi. Se on hyvin vaikea vaikeasti hahmoteltava kysymys sen takia, että tämä puolue ei ole ollut vallassa siis ainakaan nyt 20 vuoteen, ja itse asiassa se oli eri keskusta-vasemmistopoouue, joka oli vallassa silloin, kun tämä edellinen koalitionhallitus oli vallassa. Se ei ole tosiaan ihan helppoa sanoa, että minkälaista se ulkopoliitiikka olisi, mutta kyllä tässä kertomusten tasolla tapahtuisi jonkun näköinen muutos kuitenkin. Mutta sitten nämä tietyt ydinkysymykset, suhtautuminen PKK:hon, suhtautuminen itseän Välimereen, Kyprokseen, todennäköisesti myös suhtautuminen Venäjään olisi aika samantyyppistä.

Anu: Uskotko sä itse, että Erdoğanin valtakausi voisi päättyä ensi vuonna?

Toni: Semmoisia merkkejä on eittämättä olemassa ja kenenkään valtakausi ei tietenkään ole ikuinen, mutta on myös paljon merkkejä siitä, että opposition on hyvin vaikea edes nimetä presidenttiehdokastaan. Siellä on Ankaran pormestari ja on Istanbulin pormestari. Sitten on CHP:n johtaja Kılıçdaroğlu, jotka kaikki vuoroviikoin ilmoittaa jollakin tavalla, että he olisi itse asiassa aika hyviä ehdokkaita tai sitten vähintään lehdistö, kansalaismielipide keskustele siitä. Tämä sinällään jo näyttyytyy vähän ongelmallisena, puhumattakaan sitten siitä, että minkälainen se itse vaalasetelma tulee olemaan. Sitähän manipuloidaan viimeisen päälle. Lehdistö, joka on siis TV ja suurin osa lehdistöstä lukuun ottamatta tätä nettipuolta, niin on valjastettu Erdoğanin taakse, ja se sitä tilannetta tulee manipuloimaan, ja se on koko ajan käymistilassa. On ihan äärettömän vaikeata, jos tämä ulkopoliitikan ennustaminen on hankalaa, niin tämä on huomattavasti vaikeampaa ajatella sitä, että mitä Turkissa tapahtuu sitten vuoden päästä kesällä, kun ne vaalit pitäisi olla. Myös sitten se, että miten 20 vuotta vallassa ollut johtaja, joka on luonut korruptoituneen hyvin voidellun hyväveliverkoston, että millä hinnalla he ylipäätänsä siitä vallasta sitten luopuisi, koska siellä todennäköisesti odottaa välittömästi erinäköinen joukko isoja syytteitä, oikeusprosesseja. Miksi se luopuisi vallasta vapaaehtoisesti. Erdoğanille on ollut sinne vuoden 2019 paikallisvaaleihin asti, niin hänenhän oli hyvin tärkeätä pystyä antamaan ainakin semmoinen mielikuva, että valta on vaihdettavissa vaaleilla ja että se kansan tahto on ratkaiseva, koska hän on tämän kansan tahdon puheparrella, niin hän on sen kanssa noussut aikanaan valtaan, ja juuri ikään kuin toiminut niitä vastaan, jotka eivät ole edustaneet kansan tahtoa. Nyt sitten tämä luo tämmöisen dilemman siitä, että jos näyttyytyykin sellaiselta yleisesti, että kansa tahtoo jotain muuta, niin se luo valtavan dilemman sitten siihen Erdoğanin valtapyrkimyksiin. Jotenkin hänen pitää sitä tilannetta sitten manipuloida. Vain luoja tietää, mitä kaikkea siinä on sitten odotettavissa, mutta totta kai me nyt toivotaan, että semmoinen mahdollisuus olisi vielä olemassa, että äänestämällä valta voi siellä vaihtua.

Anu: Eli et vaikuta kovin toiveikkaalta sen suhteen, mutta että mahdollisuus on vielä.

Toni: No mun täytyy siihen uskoa niin kauan, kun iso osa turkkilaisista kuitenkin haluaa siihen uskoa, ja he itsehän korostaa sitä, että heillä on niin vahva kuitenkin tämä äänestämisen perinne. He on sieltä vuodesta 50 saakka äänestänyt ja että varsinkin talousvaikeuksien aikana, niin se valtapuolue kärsii siitä. Mutta se on sitten eri asia, että missä tilanteessa ne Turkin instituutiot on ja onko se sitten käytännössä mahdollista. Täytyy koettaa ylläpitää toiveita.

[itämaista musiikkia]

Anu: Aiemmin puhuttiin siitä, että Turkki tavoittelee alueellista valta-asemaa, ja Turkki päätyi arabikevään myötä ottamaan tai valitsemaan puolensa ja tukemaan näitä muslimiveljeskuntatoimijoita eri maissa ja ajautui sitten ristiriitoihin näiden valtioiden kanssa, koska muslimiveljeskuntahan ei sitten päässyt voitolle enimmäkseen. Mutta nyt ihan viime aikoina Turkki on ruvennut sitten aktiivisesti parantamaan suhteitaan useisiin Lähi-idän maihin, esimerkiksi Israeliin, Egyptiin, Saudi Arabiaan. Miten tämä tulisi tulkita, että miksi ja miksi nyt?

Toni: Miksi nyt on aika hankala kysymys. Mä en ole siihen oikeastaan osannut mitään kunnon syytä löytää, muuta kuin se, että se eristyneisyyden määrä alkoi olla aika huomattava. Sitten kun siihen päälle on tullut nämä talousvaikeudet. Turkkihan tarvitsee siis suoria investointeja, suoraa lainoitusta ja se ei haluaisi olla pelkästään länsimaisten pankkien, länsimaisten yritysten varassa. Nythän siellä on sitten näitä toimijoita, ennen muuta nyt Saudi Arabia ja Qatar, jolla on tätä öljyyn perustuvaa, energiaan perustuvaa valuuttaa on kerta kaikkiaan niin paljon, että sillä on mahdollisuus rahoittaa sitten näitä väestöjättiläisiä. Egyptihän on vähän samanlaisessa tilanteessa, että Saudit lainoittaa ja rahoittaa Egyptiä huomattavilla määrin, ja myös Turkissa on tärkeää, että se talous on siinä kunnossa, että se primitiivisen tason yhteiskuntasopimus, eli se, että valtio pystyy takaamaan jonkun tasoisen subventoidun hintasäännöstelyn leivän, jonkun näköisen julkisen terveydenhoidon ja tiet ja rataliikenteen, niin sellainen yhteiskuntasopimushan Turkissa on ollut varsinkin nyt Erdoğanin kaudella. Siinä on ollut Erdoğanin kaudella vielä se bonusluksus, että sairaaloita ja kaikkea tällaista on saatu tuotettua tosi paljon sille tavalliselle kansalaiselle ja laajennettu tätä yliopistoverkostoa ja näitä Imam Hatip -kouluja, joista nykyään on myös mahdollisuus edetä jatko-opintoihin. Se vaatii kuitenkin jonkun näköisen perustaloudellisen kasvun ja taloudellisen voiman se Erdoğanin valta, olkoonkin, että silloinkin, kun menee taloudellisesti huonosti, niin hänhän pystyy toki aika pitkälle selittämään sen sitten kansalaisille niin, että tämä on jonkun muun vika. Mutta loputtomiin se ei voi näin mennä. Jonkun näköinen peruselämäntaso siellä pitää pystyä ylläpitämään. Kyllähän sitten kaikki merkit viittaa siihen, että hän ennen muuta suoria investointeja mittaviin rakennushankkeisiin ja lainoitusta, kaikkea tätähän hän haluaa näiltä, varsinkin nyt Saudi Arabialta ja Qatarilta. Varmaan sitten ajatus myös se, että, ja mä luulen, että tämä on sitten se toinen iso tekijä, on se, että kun Kreikka ja Kyproshan on tässä viimeisen viiden vuoden aikana rakentanut hyvin aktiivista turvallisuusyhteistyötä Arabiemiraattien, Israelin, Egyptin kanssa, ja ne pystyy jo muodostamaan Turkin vastaisen koalition tai blokin siihen itäiselle Välimerelle. Turkilla oikeastaan ainoa liittolainen oli tämä Libyan hallinto, jonka kanssa Turkki teki tämän oman merialuesopimuksensa. Varmaan se pelko siitä, että Kreikka ja Kypros onnistuu näiden Lähi-idän liittolaistensa kanssa blokkaamaan Turkin toiminnan kokonaan, niin se varmaan on aiheuttanut sen, että Turkilla on nyt kiire jollain tavalla pystyä parantamaan välejä ennen muuta nyt sitten Egyptin ja Israelin kanssa, jotka on näitä keskeisiä toimijoita siinä itäisellä Välimerellä. Tämä yhdistelmä todennäköisesti selittää aika paljon niistä motivaatioista, miksi tähän on lähdetty. Mutta eihän se mitenkään yksiselitteistä vieläkään ole. Israelhan on esimerkiksi antanut ymmärtää, että sen ehtona on se, että Hamas ja muslimiveljeskunta ylipäätensä, niin että sen toimintaa edes, jollei nyt suoraan estetä, niin ainakin selvästi rajoitetaan Turkissa. Siitä on tullut aika ristiriitaista viestiä, että onko Turkki itse asiassa ottanut kauhean suuria askeleita tämän asian suhteen vielä. Välillä on tullut sellaista viestiä, että näitä Hamasin TV-asemia ja mediaa on siellä painettu alas, mutta sitten taas toisaalta tulee viestiä, että itse asiassa sieltä ei ole kauhean paljon karkotettu näitä toimijoita. Se on auki. Mutta tämä on ilman muuta varsinkin suhteessa Israeliin mutta myös Egyptiin, koska Egyptinhän hallinto on toinen tämmöinen, joka vähän samalla tavalla kuin Turkki näkee PKK:n eksistentiaalisia uhkana ja syntipukkina kaikkeen mahdolliseen. Tämä hallinto näkee sitten muslimiveljeskunnan vähän samalla tavalla Egyptissä. Näiden kahden toimijoiden kanssa se on varmaan aika ratkaisevaa sitten, että onko Turkki valmis ottamaan niin rajua muutosta siinä linjassaan tämän muslimiveljeskunnan suhteen. Mä luulen, että se nähdään vasta pidemmällä aikavälillä.

Anu: Lopussa me vaihdetaan hetkeksi tiedosta tunteeseen ja kysytään eri alojen asiantuntijoilta asioista, joista he Lähi-idässä erityisesti itselleen tutussa maassa henkilökohtaisesti välittävät. Mikä on sun mieleenpainuvuin Turkkiin liittyvä hetki tai kokemus, Toni?

Toni: Kyllä mulla ehkä väkisinkin nyt tulee mieleen tästä vähän uudemmalta ajalta 2012, kun me muutettiin Turkkiin ja Ankarahan, ja kyllä mulla se päivä on jäänyt mieleen, kun me otettiin hotelli Ankarasta ja seuraavana aamuna oli tarkoitus lähteä metsästä asuntoa. Meidän poika oli silloin ihan tuommoinen taapero, ja mä olin edellisenä iltana kartasta hienosti katsonut, että tuossa on kaupunginosa, missä hotelli on ja siitä alkaa nuo ja nuo kadut. Sitten käppäillään siitä ja napataan se asunto siitä. No, siellä oli sitten seuraavana aamuna, kun me pöllähettiin lastenrattaiden kanssa erittäin hyvän runsaan turkkilaisen aamupalan jälkeen siihen hotelliin edustalla olevalle kadulle, niin siellä oli 42 astetta lämmintä. Mä olin sata metriä kävellyt ja tyhjentänyt semmoisen puolentoista litran Fanta-pullon siinä matkalla, ja mulla ei ollut aavistustakaan oikeastaan, että missä päin se asunto on, mitä mä olin lähtemässä etsimään. Silloin mä tajusin, että tästä [naurahtaa] ei nyt hyvää seuraa, ja me ollaan tuossa hotellissa nyt jonkun aikaa. Sitten onneksi mä sain apujoukkoja ja oikean agentin, joka sen asunnon sitten etsi. Ankara on semmoinen viiden miljoonan ihmisen kaupunki, josta mulle muodostui jollain tavalla, kun se on sen tasavaltalaisen Turkin keskus, niin jollakin tavalla mä koen sen omakseni, vaikka sitä kaikki muut sillä haukkui ja valitti siitä, että miksei tämä on niin kuin Istanbul.

Anu: Niin. Ankarallahän on maine, että se on virkamieskaupunki ja siellä ei kukaan varasta sun lompakkoa. Jos se häviää, niin olet itse unohtanut sen taksiin.

Toni: Joo. Kyllä kaikki oli hyvin korrektia ja edes ne kolmekymppiset nahkatakkiin pukeutuvat machot, jotka keikkui siinä yksi snagarilla aina röökillä, kun mä juoksin siitä ohi, kun mä juoksin sitä silloista presidentinlinnaa ympäri, kun siellä ei oikein muuta hölkkäpaikkaa ollut. Ne snagarilla siinä aina roikkui, ja ei niistä kukaan huudellut mun perääni mitään. Silloin mä ymmärsin sen, että täällä ollaan aika korrektisti.

Anu: Mikä on sulla henkilökohtaisesti tärkein Turkkiin liittyvä taideteos? Se voi olla kirja, runo, sävellys tai vaikka elokuva.

Toni: Itse asiassa kyllä mulle kaikkein rakkain on Yaşar Kemal ja hänen kirjasarjansa tästä hoikasta Memedistä, İnce Memedistä. Siis mä olen sitä lukenut silloin nuorena ihan suomen kielellä jo aikaisemmin, kun tämä mun yliopistollinen Turkki-tutkimus on lähtenyt liikkeelle. Kyllä se on mulle tänä päivänäkin ilman muuta se rakkain turkkilainen hengentuote. Jostain syystä se on vaan, se on samaan aikaan semmoinen suuri seikkailu, mutta sitten se luonnon ja maiseman ja sen Chukurovan koko sen psykofyysissoiaalisen olemuksen kehittäminen siinä kirjassa on jotain semmoista, mihin mä ihastuin jo silloin nuorena miehenä. Toinen, on pakko vielä mainita se, että meillä oli perhetuttu, ja ihan 90-luvun alussa, kun mä olen ollut aika varhainen teini, ja mä muistan semmoisen aurinkoisen syyspäivän Istanbulista. Me oltiin just sinne tultu, me lähdettiin hotellilta ja siellä oli semmoinen tosi vahva kivihien tuoksu semmoisessa vähän jo

kylmässä ilmassa, ja me tultiin johonkin niistä, en muista, minkä vanhan muurin paikkeille siinä, ja siitä on semmoinen kuvakin, jolloin se vähän syksyinen kellertävä aurinko maalaa sen semmoiseksi jotenkin sadunhoitoiseksi. Se on ehkä vielä pysäyttävämpi kuvakulma, kun toi Ankaran helteinen asunnon etsiminen alkuperäisenä intuitiivisena muistona.

Anu: Onko Ankara sun lempipaikka Turkissa vai löytyykö sieltä vielä joku läheisempi ja tärkeämpi paikka?

Toni: Mä luulen, että se Ankara on sen takia, että kaikki ne paikat, missä mä olen asunut perheen kanssa, vietetty arkea, niin niihin tulee ihan erilainen suhtautuminen. Mä en ole kuitenkaan Istanbulissa koskaan ollut kuukautta pitempään, että kyllä se sen takia on se Ankara.

Anu: Kiitos vierailusta Lähi-itä NYT!:issä, Toni Alaranta. Kuuntelit Lähi-itä NYT! -podcastia, jota julkaisee Suomen Lähi-idän Instituutti. Löydät sen osoitteesta lahi-itanyt.fi sekä Apple podcasteista ja Spotifysta.

[itämaista musiikkia]